

Akademikas Eugenijus Jovaiša:

Tauragės krašte rasti radiniai vertingesni už auksą

Regina
GENIENĖ
redakcija@kurjeris.lt

Tauragės garbės pilietis, Seimo narys, istorikas, archeologas, profesorius, humanitarinių mokslų daktaras, Lietuvos mokslų akademijos akademikas Eugenijus Jovaiša – ne tauragiškis, tačiau Tauragei ir jos žmonėms gerai pažįstamas. Ne vieną dešimtmetį profesorius tyrinėjo Dauglaukio, Šaukėnų ir Vėluikių kapinynus. Jo radiniai ne tik atskleidė Tauragės krašto priešistorę, mūsų pirmtakų kultūrą ir pasaulėžiūrą – mokslinis azartas sumažino baltą dėmę istorijoje.

Mažai ištirta

Vilniečiui (iki 7 m. gyveno Klaipėdoje) Eugenijui Jovaišai (71 m.) Tauragė – ne tik istorikės žmonos Audronės gimtinė, su kuria kartu studijavo ir gegužės 13-ąją minės santuokinio gyvenimo 50-metį, bet ir nuolatinių mokslinių tyrinėjimų vieta. Nors archeologinių kasinėjimų Tauragės rajone profesorius nebevykdo, tačiau į Tauragę dažnai atvyksta pasisvečiuoti pas gimnaisčius ir aplankyti artimųjų kapų. Užsuka į „Santakos“ muziejų, kuriame eksponuojama didelė originalių radinių ir jų kopijų archeologinė ekspozicija.

– Visose savo knygosė rašau apie Tauragės kraštą, jis dar labai nedaug ištirtas. Finansavimas tyrinėjimams labai menkas, iš 15 pareiškėjų jį gauna tik vienas. Kasmet kone perpus mažiau – 6, 7, 8 – nei anksčiau paruošiama specialistų, galinčių tyrinėti senąsias kapavietes, daugelis jų užsiima komercine archeologija. Archeologijos centrai išskaidyti, pagrindinis – Vilniaus universiteto Archeologijos katedra, – pasakojo akademikas. – Savarankiškus kapinynų tyrinėjimus centrinėje Lietuvoje pradėjau 1975-aisiais, o Tauragėje – 1981 metais, nes šis kraštas buvo balta dėmė istorijoje. XIX a. pab. – XX a. pr. jį tyrinėjo vokiečių mokslininkas Adalbertas

Autoportretas Vėluikiuose 2007-aisiais

Becenbergeris iš Karaliaučiaus universiteto, bet vis tiek buvo per mažai žinių.

Mokslinio azarto vedamas E. Jovaiša pradėjo tyrinėti Tauragės krašto kapinynus – paaiškėjo, kad čia vyravo Nemuno žemupio kultūra. Apie tai jis išleido keletą knygų, paskutines dvi – „Kapai ir žmonės“ ir „Aisčiai. Vakarų baltai“ (anglų k.) – parašė 2020 metais. Abiejų išleista po 1000 egzempliorių, tiražą šiemet ketina pakartoti.

– Tyrinėjau tris kapinynus: Dauglaukio, Vėluikių ir Šaukėnų. Radiniai juose vertingesni už auksą. Pirmaisiais metais po Kristaus (I–IV a.) šiame krašte gyveno Nemuno žemupio kultūros žmonės. Jie – skalviškosios kultūros (V–VI a.) pirmtakai. Tyrinėti trys kapinynai chronologiškai gražiai išsidėstę į vieną seką. Dauglaukyje yra pats ankstyviausias pirmųjų aisčių, pradėjusių didžiąją aisčių emigraciją 50–70

m. po Kristaus, palikuonių kapinynas, – pasakojo E. Jovaiša. – Mirusieji nebuvo deginami, jie buvo laidojami iki 260 metų po Kristaus, todėl pavyko iširti 127 kapus. Rasti originalūs lobiai saugomi Kauno Vytauto Didžiojo karo muziejuje.

Radiniai unikalūs

Pasak istoriko, Dauglaukio kapinynas – geriausiai ištirtas I–II a. istorijos paminklas ne tik visoje Lietuvoje, bet ir visuose baltiškuose kraštuose. Būtent šiame kapinyne rasta garsioji bronzinė kepuraitė (tokio to laikotarpio eksponato daugiau niekas pasaulyje neturi), antkaklių su pakabučiais, žalvario vėrinų, gintaro karolių ir emalio, apyrankių, žiedų, galvos papuošalų, ginklų, skydų, ietigalių, imperatorių (nuo Adriano iki Decijaus laikų) monetų. Rastame vėrinyje galima įžiūrėti žmogaus

veidą, meno žinovai sako, kad tai Afroditės vėrinys.

– Tai lobiai, kuriais Tauragės krašto žmonės gali didžiulius, žinia apie juos pasklido po visą pasaulį. Kitas toks paminklas – Šaukėnų kaime, tyrinėjome karjerą, dabar ten vyksta automobilių varžybos. O kažkada buvo pirmosios kapinės, įrengtos III a. pradžioje (220–260 m. po Kristaus), ten baigta laidooti IV–V a. Tai labai įdomus aisčių paminklas, jame rasta pačių ankstyviausių perpečių papuošimų – odinio diržo, prilaikiusio kovos kirvį, kalaviją ir peilį pagal romėnišką manierą, pakabučių, – prisiminė mokslininkas. – Šie radiniai atskleidė, kad karinė diduomenė tais laikais puošėsi išskirtiniais diržais.

Mokslininkas ištyrė ir Vėluikių kapinyno likučius, didžioji šio kapinyno dalis nuo skardžio nugriuvusi į Ančios upę. E. Jovaišą nustebino kapuose rastų aisčių raitelių prabanga

– tai buvo naujos, kalviškosios kultūros šaukliai. Rasti dviejų vyrų ir moters kapai, palaidoti vyrai buvo kariai, jų apranga stebino perpečių tobulumu ir gražumu. Istoriko nuomone, tai reti karinio elito kapai, įrodantys, kad tais laikais tarp Europos kraštų vyko didelis judėjimas, iš čia buvo nuolat keliamas ir grįžtamas su Europos naujovėmis dvasine, materialine, amatininkystės ir menų prasme.

Istorikas sako, kad vakarų Lietuvoje archeologinių lobių daugiau nei centrinėje šalies dalyje. Dauglaukio kapinynas ypač turtingas, jame yra kapų, kuriuose rasta 20 įkapių. Tarp kapinynų pastebėta kultūrinių, pasaulėžiūros skirtumų: centrinėje Lietuvos dalyje I–II a. laidojo griežtai – moteris galvūgaliu atgręždavo į saulės tekos, o vyrus – į saulės laidos tašką. O štai Nemuno žemupyje buvo laidojama nepaisant saulės kulto, būdingo žemdirbių bendruomenėms, nes ten gyvenantiems klajokliams svarbiausi buvo Mažieji Grįžulo Ratai (Poliarinė žvaigždė) – orientyras grįžtant namo.

– Nemuno žemupyje – šiauriniai palaidojimai, nes ten vyravo Poliarinės žvaigždės kultas dėl nuolatinio judėjimo. Iš to kulto išsivystė svastika – Mažųjų Grįžulo Ratų projekcija į poliaus tašką. Kiekvienas kapinynas yra padovanojęs įspūdingų radinių, – sakė E. Jovaiša.

Emocijos ir svajonės

Eugenijus Jovaiša Tauragės krašto kapinynus tyrinėti pradėjo būdamas 31-erių, o užbaigė sulaukęs 60 m. Sako, kad pirmaisiais tyrinėjimų metais kasinėjant jį užplūsdavo atradimo džiaugsmas, vė-

liau radiniai sukeldavo brandesnes emocijas.

– Vyresnis būdamas su švelniu liūdesiu žiūrėjau, galvojau, kaip tie žmonės gyveno, kad jų tokie papuošalai, šitokia rėdyba palydint į aną pasaulį. Kuo toliau, tuo labiau įsisavinu vieną dalyką – jie tokie, kaip ir mes, mylėjo ir neapkentė, stengėsi kuo geriau gyventi, save ir vaikus aprūpinti, rūpinosi ateinančiomis kartomis: ir tais laikais veikė mokyklos – žinių perdavimo sistema. Tokie pat bendražmogiški dalykai, tik technologijos skiriasi. Susivokiau, kokioje jie švaroje, estetikoje ir mene gyveno, – pastebėjo istorikas.

Visa E. Jovaišos tyrinėjimų medžiaga publikuojama interneto portale www.aisciai.eu, ji nuolat pildoma.

Tauragės garbės pilietis atskleidė, kad artimiausiais metais planuoja išleisti tris knygas apie aisčius ir su jais susijusius archeologinius radinius. Tai bus susisteminta viso jo gyvenimo archeologinių tyrinėjimų medžiaga. Didžiausia Eugenijaus svajonė, kuri, beje, jau įgyvendinama – sukurti trimatį virtualų Dauglaukio kapinyną, kad lankytojai virtualioje erdvėje galėtų po jį vaikščioti, apžiūrėti kiekvieną kapą ir net rankose „palaikyti“ įkapes.

– Aš neturiu laisvalaikio, esu darboholikas, dažnai naktimis mažai miegu. Iliuosi, kai dirbu, mėgstu piešti kompiuterinės grafikos priemonėmis, restauruoju, rašau knygas, straipsnius, juos pats iliustruoju. Archeologija man ir darbas, ir poilsis, – tvirtina akademikas. – Didžiausias mano trumpo laisvalaikio pomėgis – fantastinė literatūra, išties klausausi įvairios muzikos – dirbdamas ir miegodamas, todėl visada esu su ausinėmis.

Vėluikiai, 2007. Algirdas Remeikis (pirmas planas, kairė), Orendijus Sabaliauskas, Antoni Mikulski, Andrius Slėnys, Donatas Milošas (antras planas), Edmundas Mažrimas (pirmas planas, dešinė)

Vėluikių karys iš trečiojo kapo, IV–V amžius (fotografuota 2006 m.)
Asmeninio albumo nuotraukos